

SAUNATONTTU

AKI MÄKIAHO

Saunatonnttu

Aki Mäkiahho

Saunatonnttu

Kansi & kuvitus Nalle Mielonen

© 2024 Aki Mäkiahho

Risut & ruusut: saunakirves@gmail.com

Kansi: Nalle Mielonen

Taitto: Aki Mäkiahho

Kustantaja: BoD · Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-7093-1

Esipuhe ja kiitokset

Tämän piti olla elokuva, mutta se jäi tekemättä. Yksinkertaisesti jäin yksin tämän kanssa ja tätä yksinäisyyttä on nyt kestänyt tasan kaksikymmentä vuotta. (Serpentiiniä ja raketteja.)

Kirjoitin aiheesta ensimmäisen lyhytelokuvan vuonna 2004 (neljäs luku: "Verilöyly"), kun olin nuori elokuvista innostunut amatööri. Jalostin tekstiä elokuvakoulussa 2006 ja ensimmäisen täyspitkän kirjoitin 2014 (ensimmäinen luku: "Kaunis päivä" on tämän prologi). Viides luku "Kekripukki" sai myös Suomen elokuvasäätiöltä käsikirjoitustukea, mutta kotimainen elokuvatuotanto ei tätäkään ymmärtänyt, joten tässä sitä nyt ollaan - minulla on tarjota teille tämä kirja.

Tämän kirjan tarinat pursuavat siis elementtejä Saunatonnttu-elokuvasta. Paljon ideoita ja elokuvallisia visioita, joita minulle on vuosien varrella kasautunut. Vaikka kohtaukset etenevätkin kirjoitettuna elokuvaa verkkaisemmin, toivon, että jotkut tarinoiden ohikiitävistä hetkistä heräävät mielessäsi eloon ja näet pilkahduksia elokuvasta. Sen elokuvan ei tarvitse olla hyvä tai huono, tärkeämpää minulle on, että se olisi kiinnostava ja herättäisi tunteita sekä ajatuksia; elämyksiä.

- Aki Mäkiäho,
26.8.2024 Helsinki

Kiitos:

Terhi, Leon & kissat.

Henkka & Teemu.

Ile, the first believer since 2004

Raija Talvio, opista & avusta. Suomen elokuvasäätiö "Saunatonnttu" elokuvakäsikirjoituksien tukemisesta - Marjo Valve (muistoa kunnioittaen) & Pekka Uotila.

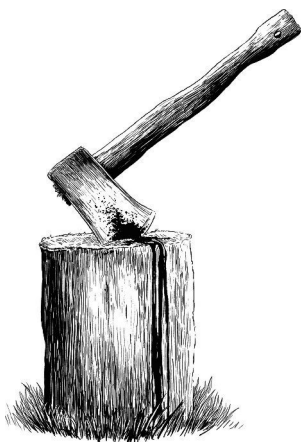
Ote ensimmäisestä suomenkielisestä Raamatusta:

**"Tontu Honen menon hallitzi quin Piru
monda willitzi"**

- Mikael Agricola,
Herran vuonna 1551

Ensimmäinen luku

"Kaunis päivä"

"Tämä on sellainen hengellinen tuote, jos tämä pitää
johonkin lokeroon saada, mutta ei sellainen kuten
esimerkiksi Raamattu tai Koraani. Tämän kirjan
tarinoihin ei kukaan usko."

- Saunatonnttu,
Aika ja paikka tuntematon

Saunakirjat ovat hyvin usein tylsää ja sotkuista luettavaa. Aivan kuten vieraskirjatkin. Vuosilukuja, päivämääriä, viikonpäiviä, puumerkkejä, onnen toivotuksia, häpeää, tuskaa, kipua, kaikenlaisia merkintöjä eri vuosisadoilta sieltä täältä, mistä milloinkin. Hirveitä harakanvarpaita ja välillä niin pientä ja tiivistä kaunoa, että ei edes kaiken näkevä haltia ota siitä selvää. Mikä pahinta, yhtäkkiä pelkkää tyhjää.

Tyhjää, tyhjää, tyhjää.

Ihmiset eivät ole enää aikoihin tarttuneet kynään. Heillä on puhelimensa ja vaikuttaa siltä, että niistä he saavat kaiken mitä terve ruumis ja mieli kaipaa. On netit ja somet, mistä minä en ymmärrä mitään, mutta ne ovat varmasti upeita, puhtaita paikkoja, koska ihmiset viihtyvät siellä, niin etteivät ehdi enää edes saunaa lämmittää. Minunlaiseni muinaisjäänteet eivät puhelimia käytä, ja koska edessäni on tyhjiä, käyttämättömiä sivuja, olen päättänyt tyhjentää niihin hieman ajatuksiani. Harva asia on niin puhdas kuin jalostettu ajatus, joka on kirjoitettu ylös, kaikkien nähtäville.

Olen jo vanha ja kulunut. Ohikiitävät päivät ovat alkaneet sulautua minulla yhteen ja käyvät vuosi vuodelta yhä hankalammiksi hahmottaa. Pahoittelen, jos ajat ja paikat jäävät tarinoissani epäselviksi. Ei välitetä niistä, ne ovat mitä ovat. Haluan vain kertoa puhtauden merkityksestä ja siitä mitä lika, saasta ja henkinen pahoinvointi voi synnyttää. Koen, että tämä on tärkeää. Tämä voi olla pelastuksesi.

Olen tarkkaillut ympäristöäni ja vakoillut ihmisiä pitkään, vuosisatojen ajan. Seurannut ja valvonut kaiken maailman menoja missä milloinkin, mutta olen jo jonkin aikaa pysytellyt piilossa, poissa näkyvistä. Minua ei voi nähdä, jos niin päätän, mutta olette silti saattaneet kuulla minusta. Ainakin satukirjoista löytyy yhä mainintoja, vaikka eihän niihin taida enää kukaan uskoa, eivät edes lapset. Aikoinaan, "Herran vuonna 1551", kun esiinnyin Raamatun ensisivulla, jopa kirkko usko

minuun. "Tonttu monen menon hallitsi kuin piru monta villitsi". "Pyhä kirjoitus" rinnasti minut piruun. Teki minusta siis itse perkeleen kätyrin. Nopeasti kansa alkoi pelätä minua ja kääntyä minua vastaan. Eikä siinä auttanut se, että vääruskoiset poltettiin roviolla. Näin kirkko sai lopulta oman synninpesijänsä tilalle. Ei se minua haitannut. En kaivannut kuuluisuutta ja jäin suosiolla varjoihin, pois ihmisten arjesta. Nykyään olen ihmisille pelkkää ilmaa. Olette nähneet minut korkeintaan höyrynä kiukaan yllä, tai sumuna lauteiden alla. Harva enää edes tietää, että voin myös lihallistua. Joskus, kun suodattimeni oikein menee tukkoon, kun kaiken maailman saasta sumentaa järkeni niin minä ilmestyn ja-.

En siis todellakaan ole mikään tarinoiden kertoja. Olen saunatonttu. Lian, saastan ja henkisen pahoinvoinnin ruumiillistuma, ja olen päättänyt täyttää tämän kirjan tyhjät sivut memoriaateilla; tarinoilla, joita olen itse ollut todistamassa. Uskotte niihin tai ette, sillä ei ole merkitystä, mutta tämän jälkeen, kun seuraavan kerran näette usvan leijuvan aamuöisen järven pinnalla, te muistatte minut. Ette ehkä vieläkään usko minuun, koska se on järjen vastaista, mutta nyt ajatuksiinne on syntynyt särö, joka häiritsee teitä. Ymmärrätte, että maailmassa muutakin kuin vain se mitä näette. Täällä minä olen. Tarkkailen. Olen se tunne, kun sinua seurataan. Se katoava näky silmäkulmassa, kun käännätte päätä. Vakoilen ja pysyn piilossa, mutta olen joka puolella ja kaikkialla. Minä näen sinut, mutta vain harvat näkevät minut. Ne onnettomat, jotka ovat minut kohdanneet, eivät ole jääneet siitä kertomaan. Kuolleet eivät kerro tarinoita. Siksi kerron tarinani nyt itse. En jaksakaan enää tätä kuvotusta sisälläni. Lian, saastan ja henkisen pahoinvoinnin määrä tuntuu vain kasvavan vuosi vuodelta. Olen kohta pelkkä teurastaja. Ihmisten täytyisi löytää jostain enemmän aikaa saunomiseen. Lauteilla mielenrauha sekä puhkaus tulevat kuin itsestään ja säännöllinen puhdistautuminen

helpottaa meidän kaikkien oloa. Saunokaa hyvät ihmiset, saunokaa.

Olen tavannut paljon pahoinvoivia ihmisiä, nähnyt liikaa likaisia asioita ja kohdannut käsittämättömän määrän väkivaltaa. Kerron nyt joistakin näistä tapahtumista niin hyvin kuin osaan ja toivon, että tarinani tuovat mukanaan hieman puhautta tähän saastaiseen maailmaan. Aloitan siitä miten päädyin tähän, missä nyt olen. Täyttämässä näitä Saunakirjan tyhjiä sivuja.

Nykypäivä. Jossakin päin Suomea, arvaamattoman kaukana, mutta silti yllättävän lähellä. Kaikki riippuu sinusta, missä sinä olet ja miten asian koet. Muistinhan varoittaa, että ajat ja paikat sekoittuvat henkimaailmassa puuroksi. Nykypäivä, joka tapauksessa. Tämä tapahtui siis eilen, tai mahdollisesti toispäivänä. Kovin montaa aurinkoa tästä ei varmasti ole.

Olin taas leijunut pitkään yön usvassa ja jatkanut aina aamuyön kasteeseen asti. Näin käy usein, kun kukaan ei sauno ja olen toimeettomana. Lopulta havahduin tomuna tiestä ja lähdin pölynä pyörimään Rasivaaran Mirjamin mukana kylille. Mirjamilla on hyvä, isänsä rakentama pieni riihisauna pellon laidalla, metsän siimeksessä. Paljon on vuosien saatossa suruja ja iloja jaettu, mutta aikoihin ei olla muuta tehty kuin peseydytty. Mirjami on vanha ja yksinäinen. Hyvä ja lämmin ihminen. Usein on minuakin muistanut ja puurot keittänyt. Usko kaltaisiini on kulkenut hänen suvussaansu sukupolvelta toiselle ja minusta tuntuu, että Mirjami saattoi olla viimeinen, joka oikeasti usko minun.

Aurinko löi löylyä koko aamun lähes pilvettömältä taivaalta. Vain muutamat pilviharsot naarmuttivat taivaankannen täydellistä sinistä pintaa. Mirjami ei vaikuttanut pitävän hios-tavasta auringosta, mikä oli merkillistä. Ihmiset yleensä nauttivat löylystä, kun se on kuumaa ja kosteaa. Minä en ole enää

aikoihin käyttänyt tuntoaistiani. En koe, että siitä olisi minulle mitään hyötyä. Maku- ja hajuaisti kulkevat käsi kädessä ja auttavat elukoiden kanssa, mutta harvakseltaan minä niitäkään enää käytän. Kuulo- ja näköaisti ovat minun tärkeimpiä työkalujani, ne minä pidän herkässä, vaikka ei minulla enää ole kuin yksi toimiva silmä. Toinen meni Turun suurpalossa neljäs syyskuuta 1827. Sen päivän minä muistan hyvin. Lähes koko kaupunki paloi poroksi. Mukana meni lukuisia saunoja ja niiden mukana saunakirjoja. Moni tonttu joutui tien päälle. Sen jälkeen en ole enää kiroilua, enkä olutkolpakoita saunassa hyvällä katsonut.

Jostain syystä ihmisille on suotu samat aistit kuin meille tontuille, mutta toisin kuin me, he käyttävät niitä hyvin holtittomasti. Kulkevat ja tarkkailevat ympäristöään aistit levällään ja tekevät omituisia havaintoja, joita huutelevat sitten kanssa-ihmisilleen. "Huomenta Väinö, kaunis päivä tänään", tokaisi Mirjami, kun kohtasi naapuritilan ukon tienposkessa. Hyvin erikoinen tapa katsoa taivaalle ja ennustaa päivä etukäteen. Toki avaamalla silmämme ja katsomalla ympärillemme me näemme asioita, ja hyvin usein me näemme asioita, joita toiset eivät näe. Se on ihmeellistä, jos sitä oikein ryhtyy pohtimaan, mutta koska ihmeet tapahtuvat ajatusmaailmanne ulkopuolella, ehkä teidän on parempi olla ihmettelemättä. On helpompaa vain katsoa ja uskoa siihen mitä näkee, kokemusperäiset tapahtumat ovat huomattavasti helpompia hyväksyä. Mirjami ei siis mitenkään voinut taivaalle katsoessaan tietää millainen päivä häntä odotti. Hän vain toivoi kaunista päivää ja sai mitä tuleman piti.

Aurinko paistoi ja lämmintä riitti. Mirjamilla oli edessään uusi päivä ja tiesin miltä hänestä tuntui. On jotenkin tuttua ja turvallista olla täysin tietämätön siitä, mitä kaikkea päivä tuo tullessaan. Maailma avautuu meille aina juuri sellaisena kuin se todella on. Tästä ajatuksesta minä olen oppinut pitämään.

"Kaunis päivä", ehkä Mirjami oli osin oikeassa. Ehkä, jos näkee pintaa syvemmälle voi rumassakin nähdä jotain kaunista. Minusta tämä päivä oli ruma. Sanoin kuvaamattoman ruma, mutta toisaalta ehkä se olen vain minä. Olen ruma ja likainen. Minulla on savun ja noen tahrима iho, joka on kauttaaltaan paloarpien runtelema. Pitkä ja takkuinen noen värjäämä musta tukka, joka peittää viottuneen silmäni. Ulottuvien, pitkien ja laihojen sormieni nivelet ovat paksut ja niiden päissä on terävät kynnet, raatelukynnet kuin petoeläimellä. Vartaloni on heikko ja hontelo, laiha ja luiseva, pitkä kuin heinäseiväs. On siis todellakin parempi, että esiinnyn enää vain höyrynä tai savuna. Pölynä tai usvana. Olen hirviö, eikä minun pitäisi lihallistaa, inhimillistää itseäni, mutta joskus en voi sille mitään. "Antakaa minulle anteeksi niin kuin minä anna teille, jotka olette minua vastaan rikkoneet". Alkoi ihan yskittää, hekotutti niin, tuo on aina niin osuva. Anteeksi, mihin minä jäinkään, missä me oikein olimme.

Niin tosiaan, olimme matkalla kylille, Mirjamin "Kaunis päivä", niinhän se oli. Muistan yhä tuon päivän tapahtumat kuin eilisen. Hetkinen, oliko se eilen?

Joka tapauksessa, ruispelto nautti paahtavasta auringosta, se suorastaan kylpi valossa ja lämmössä. Kaukana pellon takana häämötti havumetsä, joka roikotti raskaita alaoksiaan kuin läkähtyneenä ja näytti synkältä. Maiseman halkaisi vanha eloton maantie, jonka reunaa Mirjami kulki rollaattoriinsa nojaten. Kuuma ilma väreili murtuneen, rikkaruohoa pursuaavan asfaltin pinnalla. Ruoho tien varressa oli lakastunut keltaiseksi ja pientareen kuivuneella ojanpohjalla makasi jäniksen raato. Pelkkää nahkaa ja luuta. Silmien paikalla oli enää tyhjä, mustat kuopat. Tätä kuollutta, synkkää tuijotusta oli mahdotonta sivuttaa. Silmättömät silmät olivat näky jo sinänsä, mutta silmäkuopan ympäriltä nahkan läpi tunkeutuvat reunaluut vangitsivat huomioni. Ohuet, terävät silmäkuopan

ympärysluut kiittelivät ja työntyivät esiin vetäytyneen karvan ja mädän lihan alta. Se oli kerrassaan kuvottava näky, mutta samalla jotenkin kiehtova. Eltaantuneen turkin ja mädän lihan käry oli kutsunut paikalle paljon kärpäsiä ja raato suorastaan kuhisi näiden jälkeläisiä. Pieniä, valkoisia, sinnikkäästi päitään nostelevia toukkia oli puuroksi asti. Näky saisi ihmisen ihon kutisemaan. Minun teki sen sijaan mieli vähän nuuhkutella ilmaa. Tykkään joskus haistella kuolemaa. Horsmankukkien makea tuoksu sekoittui imelästi mädäntyvän jäniksenraadon eltaantuneeseen hajuun ja tätä kaikkea säesti kalman kärpästen loputon surina. Täyteläinen tuoksu täytti terävän nokkani ontelot sekä savun täyttämät keuhkoni ja sai minut hetkeksi unohtamaan, missä olen. Havahduttuani minulla meni hetki ennen kuin tajusin missä olin ja Mirjami oli kadonnut. Kuolema oli jälleen kerran kietonut minut pauloihinsa niin, että unohdin kaiken muun. En jäänyt moittimaan itseäni. Olen vuosisatojen saatossa opetellut ja oppinut antamaan aikaa myös itselleni. Jätin siis hyvillä mielin jäniksenraadon elämän kiertokulkuun ja nousin tomuna ojan pohjalta kaiken yläpuolelle ja katsoin maailmaa missä olin. Näin Mirjamin tiellä ja jatkoin hänen seuraamistaan.

Olen pahoillani, jos ajatukseni joskus eksyy ja harhailee yksityiskohdissa. Näin kaikki kuitenkin tapahtui, niin kuin olen ne tähän kirjoitanut. Meillä hengentuotteilla on rajaton pääsy yksityiskohtiin, enkä näe syytä miksi jättäisin jotain pois. Tyhjiä sivujakin on vielä vaikka kuinka paljon ja tavoitteeni on että tapahtumista jää kokonainen ja selkeä kuva.

Oli siis aurinkoinen kesäpäivä. Edessäni oli pelto, jonka takana häämötti synkkä metsä ja tämän kaiken halkaisi vanha, kulunut maantie. Unohdetaan nyt se Mirjamin "kaunis päivä", ei tällä tarinalla yksinkertaisesti ole mitään tekemistä sen kanssa. Puhdas päivä, sanotaan niin. Puhdas tästä lopulta tuli, mutta palataan siihen myöhemmin.

Peltoja halkovan maantien varrella on pieni vaalea lautarakennus. Kyläkauppa, joka on seissyt paikoillaan ja palvellut asiakkaitaan jo vuosikymmeniä. Vuodenaikojen vaihtelevat sääolosuhteet ovat saaneet sen vaalean maalipinnan hilseilemään ja varisemaan pois. Talo on karun näköinen. Kotitonttu on kyllä tehnyt parhaansa, uskokaa minua kun sanon, mutta talot vain kuluvat, eikä ole olemassa mitään suojelustaikoja, jotka pitäisivät asiat vuodesta toiseen uutena ja kimaltelevana. Ajatelkaa nyt kaikkia näitä meidän vuodenaikoja. Neljä toinen toistaan raa'empaa koettelemusta. Syksyn viiltävä viima ja tuulet sekä sen tuomat rankkasateet. Talven jäätävät nietokset sekä paukukupakkaset. Kevään loputon kosteus. Jatkuva loska ja virtaava sula. Lopuksi vielä kesän aurinko. Läpitunkevaa valoa ja paahtaavaa kuumuutta viikosta toiseen, mutta siellä se kuitenkin yhä komeili, kyläkauppa. Sen varisevaa maalipintaa täytyy kunnioittaa. Kauppa on taistellut olemassaolostaan pitkään ja kaikesta huolimatta palvelu yhä toimi. Helppoa ei ole kauppias Timosella ollut. Asiakkaat, ihmiset ovat muuttaneet kaupunkiin paremman elämän perässä ja tulevat maalle enää puhdistautumaan. Lataamaan henkisiä voimavaroja. Eikä siitä ole seurannut mitään hyvää. Kaupungissa ihmiset menevät niin saastaisiksi, yhteentörmäys maaseudun rauhan ja suurkaupungin kiireen kanssa on-. Elämäntavat ovat vain niin erilaisia. Kaupungeissa on niin paljon kaikenlaista saastetta, jota ihmiset tuntuvat syystä tai toisesta ahmivan sisään. En oikein käsitä sitä. En haluaisi edes ajatella koko asiaa, mutta ihmettelen sitä silti yllättävän usein.

Kyläkaupan edessä oli muutama puinen pyöreä pöytä, jotka olivat vuosien saatossa lahonneet lähes käyttökelvottomiksi. Hauraiden pöytien ympärille oli hylätty kolme muovista puutarhatuolia, jotka olivat kaikki kulahtaneet lähes väröttömiksi. Yhden tuolin juurella oli lasinen tyhjä kurkkupurkki, se oli saanut uuden huomattavan viran tuhkakuppina. Tästä huoli-

matta savukkeiden natsoja lojui ympäriinsä siellä täällä, pitkin pihaa. Tervaa ja savua nielevät ihmiset ovat saastaisia, he eivät oikein tunnu välittävän itsestään, eikä ympäristöstään. Tupakantumpin maatuminen vie 20 vuotta, voitteko käsittää. Roskiin ne kuuluvat, eikä luontoon.

Kaupan kivijalan juurella oli tomun ja hiekan alle hautautunut "Hartwall Jaffa" -aurinkovarjo. Muistan yhä, kun se pystytettiin ensimmäisen kerran. Silloin tämä kauppa oli koko kylän tapahtumien keskus ja kohtaamispaikka. Oli ilmapalloja ja lapsia, jotka juoksentelivat kaupan ympärillä. Nauroivat ja joivat jaffaa. Aikuiset istuivat tämän samaisen varjon alla auringolta suojassa ja juorusivat kylän tapahtumista. Eikä tästä ole edes kovin kauaa, muuta vuosikymmen tai ehkä kolme. Kenties neljä? Nyt kyläkauppa on kuitenkin rappeutunut, aivan kuin koko maaseutu ja se tekee kuolemaa silmiäni edessä. Kohta se olisi poissa. Tulen kaipaamaan sitä.

Mirjami lähestyi kauppaa omaa verkkaista vauhtiaan, ilman turhia kiireitä. Hänellä oli päänsä suojana huivi, kuten aina. Kylillä käydessään hän käytti tätä hienompaa, vaaleaa ja yksiväristä huiviaan. Yllään Mirjamilla oli virttynyt sääriin ylettyvä kesämekkonsa, jonka kukkakuosi oli vuosien saatossa haalistunut. Tukisukat pilkottivat helman alta ja jalassa oli vanhat, mutta hyvin hoidetut nahkaiset jalkineet. Mirjamin vanhat ryppyiset kädet puristuivat tiukasti rollaattorin mustiin muovikahvoihin, kun natisevat renkaat siirtyvät kuluneen asfaltin kynnykseltä pölyävälle hiekalle. Kyläkaupan ovesta komeili vanha, auringon haalistama Veikkauksen Lotto-mainos, sekä tuttujen iltapäivälehtien lööpit: "Helteet jatkuvat" ja "Aurinkoa riittää vielä viikonlopun yli". Hitaasti Mirjami oikaisi kumaraan painunutta kehoaan ja nosti tutisevan, mutta päättäväisen katseensa kohti edessä häämöttävää kaupan ovea. Huivin alta paljastui pään sisään painautuneet silmät ja laihat, hyvin uurteiset kasvot. Mirjamin silmät kuitenkin

Suomalainen kauhuikoni!

SAUNATONTTU

Viinaa, kiroilua, kirvesmurhia ja nyljettyjä ruumiita. Paljon pahaa löytyy saunan historiasta, kaikenlaista kauheaa on tapahtunut saunojille ja tästä kaikesta on perinteisesti syytetty Saunatonttua. Siis haltiaa, yliluonnollisista henkiolentoa, jonka uskottiin olevan saunan sekä saunojien suojelija eikä mikään verenhimoinen hirviö. Nyt Saunatonttu avaa vihdoin oman sanaisen arkkunsa ja puhdistaa omatuntonsa sekä kauhean ja lähes olemattoman maineensa. Vuosikausien yksinäisyys tuntemattomuudessa ei ole syönyt tarinoiden terää, päinvastoin, nyt Saunatontun kertomukset viiltävät syvemmälle kuin koskaan. Uskotte tai ette, se on teidän oma asianne, mutta hirviöitä on olemassa - ja missä ne ovat, jos eivät keskuudessamme.

9 789528 070931

ISBN: 978-952-80-7093-1